demos

Jaargang 29
Nov./Dec. 2013

ISSN 0169-1473

Een uitgave van het
Nederlands
Interdisciplinair
Demografisch
Instituut

Bulletin
over
Bevolking
en
Samenleving

10

NIDI

inhoud

1 Generaties Nederlandse migranten in Nieuw-Zeeland
4 De Akademie: het langer wordende leven van rustende leden
8 Mali: armoede troef

Foto: ericthehalibut/Flickr

Generaties Nederlandse migranten in Nieuw-Zeeland

SUZAN VAN DER PAS & JACQUES POOT

Na de Tweede Wereldoorlog zijn er drie migratiegolven vanuit Nederland naar Nieuw-Zeeland geweest. Deze opeenvolgende generaties migranten zijn in demografisch opzicht duidelijk van elkaar te onderscheiden. De Nederlandse migranten van de eerste, en grootste, golf emigreerden vanwege werk en inkomen en vergrijzen nu in snel tempo. De jongste golf emigranten bestaat uit hoogopgeleide professionals die vooral voor een betere lifestyle kiezen. Het Nederlandse volksdeel in het land van de Kiwis krimpt en het Nederlandse culturele erfgoed kalft er af.

In de afgelopen jaren is de emigratie vanuit Nederland weer toegenomen en is zelfs hoger dan in de jaren vijftig. Wat weten wij over de Nederlandse diaspora verspreid over verschillende delen van de wereld? Na de Tweede Wereldoorlog zocht de Nederlandse regering naar een oplossing voor de hoge werkloosheid en het woningtekort dat door de geboortegolf nog groter was geworden. Vele jonge Nederlanders wilden emigreren en dit werd sterk aangemoedigd door de regering. In de jaren vijftig zijn toen rond de 350 duizend Nederlanders uit ons land vertrokken, vooral naar Canada, Australië en Nieuw-Zeeland. Gegevens van de Wereld Bank die betrekking hebben op het jaar 2000 laten zien dat Canada nummer 1 is als bestemmingsland voor Nederlanders en Nieuw-Zeeland op de achtste plaats staat. Gebaseerd op de gegevens van 2000 en de trend sindsdien mag worden geschat dat ongeveer 2,5 procent van de in Nederland geboren migranten nu woonachtig in het buitenland in Nieuw-Zeeland woont, vergeleken met ongeveer 10 procent in Australië en 15 procent in Canada.

Dit artikel geeft een korte beschrijving van de Nederlandse diaspora in Nieuw-Zeeland en laat zien dat, afhankelijk van de tijdsperiode van migratie, de Nederlandse migranten in Nieuw-Zeeland sterk van elkaar verschillen wat betreft sociaal-demografische kenmerken. Om inzicht te krijgen in deze verschillen wordt gebruik gemaakt van secundaire databronnen in Nieuw-Zeeland zoals de volkstellingen, gegevens verstrekt

Figuur 1. Nederlandse migratie naar Nieuw-Zeeland, 1947 - 2012

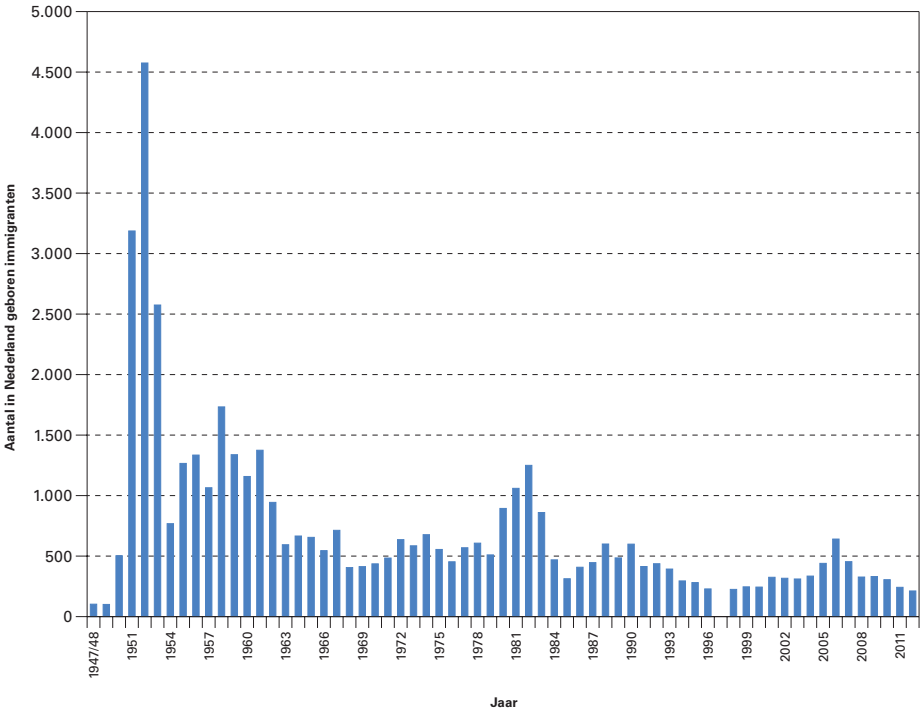

Bron: Nederlands Emigratie Dienst: periode 1947-1990; Nieuw-Zeelandse Emigratie Dienst: periode 1990-1996 (Priemus, 1997); aangevuld met gegevens van het Ministerie van Arbeid. De data hebben betrekking op het aantal personen dat een permanente verblijfsvergunning heeft gekregen. Een klein aantal (ongeveer 1 procent) heeft zich daarna niet gevestigd in Nieuw-Zeeland.

bij aankomst en vertrek en verblijfsvergunninggegevens van het Nieuw-Zeelandse Ministerie van Arbeid.

Nederlanders in het land van de Kiwi: drie migratiegolven

Na de Tweede Wereldoorlog arriveerden vanuit zowel Nederland als Nederlands-Indië de eerste groepen Nederlandse migranten in Nieuw-Zeeland. Dit waren kleine aantallen, maar vanaf de jaren vijftig arriveerden steeds meer Nederlanders, met de eerste grote golf van 1951 tot 1954 (figuur 1). Uiteindelijk zijn tussen 1951 en 1968 in totaal 28.366 Nederlanders naar Nieuw-Zeeland geëmigreerd. Rond 1968 was bijna de helft van alle personen die zich van buiten het Britse Gemenebest in Nieuw-Zeeland kwamen vestigen van Nederlandse afkomst. De meeste Nederlanders gingen daar werken in de handel of de agrarische sector en werden gezien als 'onzichtbare' immigranten vanwege hun snelle integratie in de Nieuw-Zeelandse samenleving. Zij werden geconfronteerd met de druk om zich aan te passen en hun Nederlandse geaardheid op te geven. Om dit te bewerkstelligen werden de nieuwe immigranten die met subsidie waren gearriveerd op last van de autoriteiten over het hele land verspreid. Sommige Nederlanders spraken daardoor al snel hun taal niet meer. Anderen stonden erop hun Nederlandse cultuur levend te houden door deel te nemen aan Nederlandse clubs en jaarlijkse feesten zoals Sinterklaas te vieren.

Deze eerste migratiegolf werd gevolgd door een migratiegolf eind jaren zeventig en begin jaren tachtig, maar ook een migratiestroom terug naar Nederland toen de welvaart daar sterk toenam. Zo'n zeven jaar geleden, in 2005 en 2006, was er weer een toename in Nederlandse emigratie, ook naar Nieuw-Zeeland (figuur 1). De migranten in deze meest recente migratiestroom zijn veelal professionals die op zoek zijn naar een betere kwaliteit van leven en tegelijkertijd blijven zij, vooral via het internet en door frequente bezoeken, sterke banden onderhouden met mensen en organisaties in Nederland. In deze laatste periode is de emigratie in Nederland hoger dan de immigratie.

Een belangrijke verandering in de internationale migratie van de afgelopen decennia is de verschuiving van permanente migratie naar tijdelijke migratie voor werk en studie of het over de grens pendelen tussen verschillende verblijfplaatsen door professionals en gepensioneerden. Er is een enorme toename van Nederlanders die op basis van een tijdelijke verblijfsvergunning aankomen in Nieuw-Zeeland, waaronder voor studie en een werkvakantie. Ter illustratie: in 2011/2012 werden iets meer dan 1400 verblijfsvergunningen voor tijdelijk werk uitgegeven aan Nederlanders, terwijl er maar 212 vergunningen voor een permanent verblijf werden uitgegeven.

Op het ogenblik wonen er naar schatting rond de 120 duizend mensen van Nederlandse afkomst (dat wil zeggen, mensen met minstens één grootouder geboren in Nederland) in Nieuw-Zeeland op een totale bevolking van 4,2 miljoen. De relevante cijfers van de recente volkstelling in 2013 zullen pas begin volgend jaar bekend zijn, maar ten tijde van de vorige volkstelling in 2006 waren er 22 duizend in Nederland geboren immigranten (figuur 2). Meer dan 40 procent van hen is nu 65 jaar of ouder, in vergelijking tot 13 procent van de totale Nieuw-Zeelandse bevolking. Vanaf 1991 is het aantal in Nederland geboren immigranten in Nieuw-Zeeland tussen de 15 en 64 jaar afgenomen met een derde, terwijl het aantal van 65 jaar en ouder meer dan verdubbeld is. Van de Nieuw-Zeelandse bevolking van 65 jaar en ouder zijn de Nederlanders de grootste minderheidsgroep uit een niet-Engelssprekend land.

Figuur 2. De in Nederland geboren bevolking van Nieuw-Zeeland, 1901 - 2006

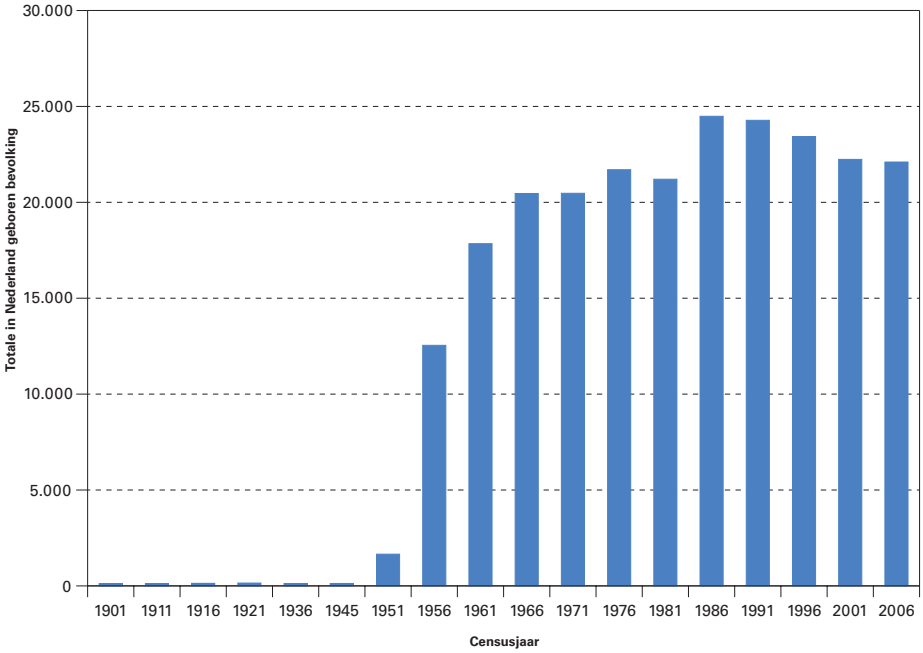

Bron: Statistics New Zealand. Vijfjaarlijkse volkstellingen.

Drie cohorten Nederlandse immigranten

De dynamiek van de Nederlandse gemeenschap in Nieuw-Zeeland wordt inzichtelijk door te kijken naar drie duidelijk van elkaar te onderscheiden cohorten van migranten. Elk van deze cohorten bestrijkt een aankomstperiode van twee decennia: de naoorlogse migranten (degenen die arriveerden in de jaren vijftig en zestig), de hoger geschoolde migranten (degenen die arriveerden in de jaren zeventig en tachtig), en de transnationale professionele migranten (degenen die arriveerden vanaf de jaren negentig tot nu).

De migranten van het eerste migratiecohort waren voornamelijk tussen de 20 en 29 jaar toen ze in Nieuw-Zeeland arriveerden. Hun mediane leeftijd is nu 70,5 (tabel 1). Historische gegevens laten zien dat ze meestal alleenstaand waren bij aankomst. Ze trouwden vaak snel met een Nederlandse partner die volgde uit Nederland of met een Nieuw-Zeelander. De latere migranten emigreerden veelal als gezin. Bijna 80 procent van deze migranten kan nog steeds een gesprek voeren in het Nederlands.

Elk volgend cohort is hoger opgeleid dan het vorige (tabel 1). Maar zelfs in het eerste cohort heeft ongeveer een derde een (beroeps)opleiding na de middelbare school gedaan. Uit een onderzoek naar de kenmerken en motieven van emigranten naar Australië, Canada en Nieuw Zeeland in de jaren zeventig blijkt dat als het opleidingsniveau van de naoorlogse Nederlandse migranten in Nieuw-Zeeland en Australië vergeleken wordt, de Nederlandse migranten in Nieuw-Zeeland gemiddeld iets hoger opgeleid zijn dan die in Australië wonen. De Nieuw-Zeelandse selectieprocedure zou weinig invloed hebben gehad op dit verschil.

Een klein deel van de naoorlogse migranten is kinderloos gebleven (tabel 1). Voor de hoger geschoolde migranten van de jaren zeventig en tachtig ligt dit percentage hoger en voor de recente transnationale professionele migranten nog hoger, waarbij er natuurlijk wel rekening mee moet worden gehouden dat de gezinsvorming bij deze groep nog niet voltooid is. De naoorlogse migranten kenmerkten zich door grote gezinnen waarbij meer dan een derde vier of meer kinderen kreeg, terwijl dit bij latere migrantencohorten veel minder voorkwam. Het is aannemelijk dat de religieuze achtergrond van de naoorlogse migranten hierbij een belangrijke rol speelde. Latere cohorten zijn minder vaak religieus door de voortgaande ontkerkelijking in Nederland.

De migranten van de eerste golf werden, zoals gezegd, door de Nieuw-Zeelandse overheid evenredig verspreid over het land en kregen werk in verschillende delen van het land. Over het algemeen wonen de huidige oudere Nederlanders in de stad (88 procent), ondanks het feit dat een relatief groot aantal van deze migranten aanvankelijk in de agrarische sector ging werken. Opvallend is dat de meer recente migranten vaker op het platteland wonen, wat overeenkomt met hun 'lifestyle' motieven om te vertrekken uit Nederland.

Foto: S. van der Pas

Vergelijking van het inkomensniveau van de drie cohorten laat zien dat de gepensioneerde naoorlogse Nederlanders gemiddeld minder goed af zijn dan andere gepensioneerde migrantengroepen in Nieuw-Zeeland (tabel 1). Wanneer we het (gemiddelde) inkomen van de Nederlandse migranten van latere cohorten, die jonger zijn dan 65 jaar, vergelijken met andere migrantengroepen in Nieuw-Zeeland dan verdienen de Nederlanders relatief meer. Omdat het leeftijdsverschil tussen de Nederlandse en overige migranten zo klein is, is dit verschil in inkomen vooral te verklaren door het gemiddeld hogere opleidingsniveau van de Nederlandse migranten.

Als we kijken naar de beroepsgroepen dan zien we dat de Nederlandse migranten die na 1967

Tabel 1. Sociaal-demografische kenmerken in 2006 van de Nederlandse en overige etnische groepen onder de in het buitenland geboren bevolking in Nieuw-Zeeland, naar periode van aankomst

	Periode van aankomst					
	1947-1966		1967-1986		1987-2006	
	Nederlands	Overige	Nederlands	Overige	Nederlands	Overige
Leeftijd 0-14	-	-	-	-	819	89.895
Leeftijd 15+	7.971	104.703	5.127	157.101	4.347	456.339
Mediane leeftijd	70,5	65,7	50,6	50,2	35,1	32,5
% met meer opleiding dan middelbare school	34,0	36,3	54,0	42,4	56,0	46,3
Aantal kinderen						
– % kinderloos	6,1	10,2	17,0	18,0	37,8	39,5
– % 4 of meer kinderen	36,4	21,4	13,4	15,9	7,2	6,5
% spreekt Nederlands	78,9	-	86,9	-	83,7	-
% geen geloof	22,7	20,3	41,1	26,5	46,8	27,3
% woonachtig op het platteland	12,0	10,5	21,0	9,7	26,0	5,6
Mediaan inkomen (NZ $)	18.200	22.700	35.200	33.500	37.200	33.100

Bron: Statistics New Zealand, Census of Population and Dwellings 2006.

Tabel 2. Verdeling van de in het buitenland geboren beroepsbevolking van Nieuw-Zeeland naar beroepen: Nederlanders versus Overige etnische groepen naar periode van aankomst, 2006 (%)

	Periode van aankomst					
	1947-1966		1967-1986		1987-2006	
	NL	Overige	NL	Overige	NL	Overige
1 Wetgevers, bestuurders en managers	16,3	17,0	18,1	16,0	16,0	13,8
2 Intellectuele, artistieke en wetenschappelijke beroepen	14,7	17,8	18,6	18,3	19,7	19,0
3 Technici en verwante beroepen	9,9	12,4	15,0	13,0	14,8	12,9
4 Administratief personeel	8,1	11,9	8,4	10,8	6,7	10,8
5 Dienstverlenend personeel en verkopers	9,3	9,8	9,1	11,3	11,8	15,7
6 Geschoolde landbouwers, bosbouwers en vissers	9,0	5,3	7,8	3,3	13,0	2,8
7 Ambachtslieden	12,0	7,8	10,4	8,0	6,2	6,9
8 Bedieners van machines en installaties, assembleurs	5,6	5,9	4,5	8,1	3,9	5,9
9 Elementaire beroepen [1]	5,0	5,5	3,7	6,0	3,4	5,8
Overige	10,3	6,7	4,5	5,3	4,3	6,4
Totaal	100	100	100	100	100	100

[1] Bijvoorbeeld schoonmakers, arbeiders, conciërges.

Bron: Statistics New Zealand, Census of Population and Dwellings 2006.

arriveerden relatief meer vertegenwoordigd zijn in de hogere beroepsgroepen (1-3) (tabel 2). Dit was minder het geval voor de naoorlogse migranten, die meer werkzaam waren in lagere en middelbare beroepen (4-6, 8-9) en ambachten (7). Het percentage ambachtslieden is bijvoorbeeld relatief hoog bij de naoorlogse Nederlandse migranten (12 procent in vergelijking met 8 procent voor andere migranten). In vergelijking met de 'overige' migranten is maar een klein deel van de Nederlandse migranten van elk cohort werkzaam in ongeschoold werk (8-9). Daarentegen zijn Nederlanders veel meer dan andere migranten vertegenwoordigd in de landbouw en visserij, waarbij het verschil het meest opvalt bij het meest recente migrantencohort (13 procent versus 3 procent). De meeste Nederlanders die werkzaam zijn in de primaire sector zijn zelfstandige boeren.

Foto: fresh.co.nz

Veranderingen in de Nederlandse migrantengemeenschap

De Nederlandse diaspora is kleiner geworden in Nieuw-Zeeland, voornamelijk door vergrijzing. Eenzelfde trend is waarneembaar in Australië. Tegelijkertijd blijft het aandeel migranten in de totale bevolking van deze landen toenemen door een migratiebeleid dat zich tegenwoordig vooral richt op het aantrekken van kennismigranten en arbeidsmigranten in groeisectoren zoals de mijnbouw in Australië, de agrarische sector in Nieuw-Zeeland en het toerisme in beide landen. Veel migranten met Nederlandse namen komen nu uit Zuid-Afrika in plaats van Nederland. De kern van de Nederlandse gemeenschap, de mensen die in Nederland geboren zijn, wordt zowel in absolute aantallen als in relatief opzicht kleiner. Veel van de naoorlogse migranten zijn al op hoge leeftijd en hebben verzorging nodig. Sommigen zijn door dementie de Engelse taal niet meer machtig. Voor hen zijn in Australië recentelijk stagiaires uit Nederland aangetrokken om te helpen in de zorgsector waar weinig medewerkers Nederlands spreken. Daarnaast is er ook een probleem dat het cultureel erfgoed dat vooral door de naoorlogse migranten is opgebouwd verloren dreigt te gaan. Het ledental van de 'Dutch clubs' is sterk afgenomen aangezien de tweede en derde generaties Nederlandse migranten meer contact houden met de oude cultuur via bijvoorbeeld Facebook en Uitzending Gemist. Recent kwalitatief onderzoek naar het behoud van de Nederlandse cultuur onder de Nederlandse gemeenschap laat zien dat de Nederlanders zich nog het meest identificeren met lekkernijen zoals drop en hagelslag. Nederlandse winkels die vooral kaas en andere Nederlandse producten verkopen zijn dan ook overal in Nieuw-Zeeland te vinden. Deze ontwikkelingen lijken ogenschijnlijk van secundair belang, maar de vraagstukken van zorg en cultureel erfgoed worden gedeeld door vele migrantengroepen in immigratielanden als Nieuw-Zeeland en Australië. Immigranten van het eerste uur vergen niet alleen specifieke zorg maar zij vormen ook de levende herinnering van een transitiefase van een land. Het feit dat de Nederlandse ambassades in Canberra en Wellington met experts een discussie voeren over de toekomst van de Nederlandse gemeenschap in deze landen geeft aan dat niet licht wordt gedacht over het belang van immigranten als dragers van cultuur.

Suzan van der Pas, VUmc,
e-mail: s.vanderpas@vumc.nl
Jacques Poot, NIDEA,
e-mail: j.poot@waikato.ac.nz

LITERATUUR:

- Dalen, H. van, K. Henkens en H. Nicolaas (2008), Emigratie en de zoektocht naar het goede leven. *Demos*, 24(2), 1-4.
- Pas, S. van der, en J. Poot (2011), *Migration paradigm shifts and transformation of migrant communities: The case of Dutch Kiwis.* CReAM Discussion Paper No. 12/11. http://www.cream-migration.org/publ_uploads/CDP_12_11.pdf